

BOGNÁR ALEXANDRA

Büntető Eljárásjogi és Büntetés-végrehajtási Jogi Tanszék

Témavezető: Koósné dr. Mohácsi Barbara

A FOGVATARTOTTAKKAL FOGLALKOZNI KELL?!

Mielőtt a címben feltett kérdésre válaszolnánk, végezzünk egy rövid áttekintést arról, hogyan állunk Magyarországon a bűnelkövetéssel, valamint arról, hogy mennyire hatékony a büntetés-végrehajtás.

I. Magyarország és a bűnelkövetés?

A büntetés-végrehajtásról szóló statisztikai adatok azt mutatják, hogy a börtönpopuláció évről évre nő. Míg 2008-ban kevesebb, mint 15.000 fogvatartott volt, addig most már több, mint 18.000 fő tölti büntetését a hazai intézményekben.

A Legfőbb Ügyészség bűnözési adatai ugyanezen intervallumot tekintve azt mutatják, hogy a regisztrált bűnelkövetők száma csökkent, a visszaesők aránya tulajdonképpen stagnál¹. Véleményem szerint nem hagyhatjuk figyelmen kívül, hogy eközben a felderítetlenül maradt bűnesetek száma mintegy 100.000-el nőtt (vagyis több, mint 50%-kal!), hiszen a teljességhez ez is hozzátartozik. Történik mindez úgy, hogy a statisztika az elmúlt évek alatt sokat javult a szabálysértési, valamint bűncselekményi értékhatárok megemelésével. A lakosság számához² viszonyítva ezen arányok még elkeserítőbbek.

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Magyarország lakosságának száma (fő)	10.045.401	10 030 975	10 014 324	9 985 722	9 931 925	9 908 798	9 877 365
Ismertté vált bűnelkövetők száma (fő)	116 584	112 831	122 529	112 895	100 239	103 672	105 588
Felderítetlenül maradt elkövetőjű bűncselekmények száma (db)	178 285	182 602	221 194	245 080	274 143	177 877	139 020

¹ LEGFŐBB ÜGYESZSEG 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2016

² KSH 2016

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Büntetett előéletű elkövetők aránya (ismertté vált bűnelkövetőkhöz viszonyítva - %)	29	36	27	27	26	26	25
Büntetett előéletű elkövetők (ismertté vált bűnelkövetők arányából számítva - fő)	35 617	42 650	34 686	32 235	28 561	28 684	27 088
Visszaeső elkövetők aránya (ismertté vált bűnelkövetőkhöz viszonyítva - %)	30	32	39	38	33	31	24
Visszaeső elkövetők száma (ismertté vált bűnelkövetők arányából számítva - fő)	10 556	13 672	13 499	12 388	9 442	8 875	6 599
Fogvatartottak száma (az előzetesen és jogerős ítélet alapján fogvatartottak is - fő)	14 782	15 373	16 203	17 195	17 517	18 146	18 204
Fogvatartottak aránya (lakosságszámhoz viszonyítva -%)	0.14	0.15	0.16	0.17	0.17	0.18	0,19

Statistikai adatok a bűnözésről és a bűnelkövetőkről³

Mit mutatnak ezek a számok? A megélhetés lett ennyivel nehezebb? Netán a börtön bűnözői továbbképzés sikerült annyira eredményesen, hogy nehezebb utolérni az elkövetőket? A hazai bűnözői tendenciát áttekintve, felmerül a kérdés: miért nem foglalkozunk többet az elítéltekkel? Miért nem teszünk meg többet azért, hogy ezek az emberek ne a bűnözés keretei között képzeljék el a jövőjüket?

A fentiekhez szorosan hozzátartozik, hogy ráadásul egyre több anyagi forrást⁴ emészt fel a bűnüldözés, az eljárás és a büntetés-végrehajtási intézmények fenntartása. Egy elítélt egy évi tartása átlagosan 1 317 507 Ft-ba kerül⁵, vagyis naponta több, mint 3 600,- Ft-ot költünk egy elítéltre.

Ha az elítélt a börtönbüntetése alatt csak büntetésben részesül, és nem találunk alkalmat arra, hogy a számára követhető mintát adjunk, akkor később, amikor újra konfliktushelyzetbe kerül, ismételten nem lesz képes a társadalmi és jogi normáknak megfelelő döntést hozni. Miután a büntetés-végrehajtás valahol a bűnelkövetés és a bűnismétlés között helyezkedik el, így a büntetés-végrehajtásba kellene valamit

³ A BVOP, az LÜ. és a KSH adatai alapján, azokból számítva, saját szerkesztés.

⁴ 2005-ben körülbelül 38,5 millió forintba került a bv. intézetek fenntartása, 2013-ban több, mint 58 millióba. A szervezet személyi állománya 2005 óta kb. 700 fővel bővült. In: Legfőbb Ügyészség 2014

⁵ MAGYAR HELSINKI BIZOTTSÁG, 2015.

beletöltenünk, hogy a fenti, visszaesésre vonatkozó számok csökkenni tudjanak. A büntetésnek tehát arról is szólnia kellene, hogy elérjük, hogy a fogvatartott szabadulását követően ne a korábbi, bűnözői karrierjét folytassa. Ehhez azonban bizonyos képességek elsajátítása elengedhetetlenül szükséges.

Megállapítható, hogy a fogvatartott nevelése, tanítása nem egyszeri aktus, hanem folyamat⁶, és alaposan érdemes végiggondolni, milyen eszközöket alkalmaz, programokat nyújt a börtön⁷. Olyan képességeket kell erősíteni, amelyek alkalmassá teszik az elítéltet arra, hogy később munkát tudjon vállalni vagy társasági életet élhessen, és ne érezze magát kívülállónak. Tudjon például írni-olvasni, legyenek területek, amikhez kifejezetten ért, műveltsége, kooperációs képessége, és ezzel olyan gondolkodásmódot alakítson ki, amely számára és a környezetének is folyamatos fejlődést biztosít. Tudja, hogy mit jelent a csapatmunka. Megértse azt, hogy ha ő nem csinálja, a többieknek kell megoldást találnia, ezáltal vállaljon felelősséget a saját munkája, illetve az egész csapat tevékenysége iránt. A börtönfoglalkozások keretében a fogvatartott meg tudja tanulni a türelmet, a kitartást, a fegyelmezettséget, azt, hogy a dolgokért tenni kell, és az eredményt ki kell várni.

A pozitív eredmény egyrészt a társadalom védelme érdekében elengedhetetlen, másrészt anyagi szempontból kedvező megoldást jelent, hiszen a szabadságvesztés nemcsak a legdrágább büntetés, de egyben a legsúlyosabb is, alkalmazásának akkor van értelme, ha haszonnal jár⁸. Annál pedig nincs költségesebb, mint újabb büntetőeljárás és a kiszabott büntetés végrehajtása. Figyelemmel arra is, hogy a bűnismétlők rendszerint egyre súlyosabb bűnöket követnek el, a fenti példánál maradva mindez azt jelentené, hogy visszaesés esetén, minimum egy évi összeget – vagyis 1 317 507 Ft-ot – kellene ismételtén ráköltetni az adott illetőre.

Tegyük fel a kérdést: mit mond a büntetés-végrehajtás szerepéről a jogszabály?

II. Büntetés-végrehajtás a XXI. században

A klasszikus iskola hívei – melynek előfutára Beccaria volt – ugyan még azt vallották, hogy a büntetés célja csupán az igazságos megtorlás (egyben, az elrettentés)⁹, ám mára ez a vélekedés megdőlt. Beccaria gondolatai a mai napig megmaradtak elvárásként, gondolok itt a bűnözői magatartás hatékony elrettentésére, az egyenlő igazságszolgáltatásra vagy a méltányos és ésszerű jogalkotásra, jogalkalmazásra¹⁰.

Tegyük hozzá, új célok is megjelentek: (speciális és generális) prevenció, vagyis a társadalom védelme, illetve a személy “rehabilitációja”, tehát jó útra térítése. A

---

⁶ LAJTÁR 2011. 162.

⁷ MÓDOS 1998. 144.

⁸ RUZSONYI 2014.

⁹ BEYLEVELD 1979. 205.

¹⁰ CARPENTER 2010. 10.

következőkben csak ezen utóbbival fogunk foglalkozni és nézzük meg, hogy mit fogalmaz meg célként ma a büntetés-végrehajtás, valamint, hogyan éri azt el.

Igazodva a nemzetközi trendhez, *a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról szóló 2013. évi CCXL. törvény (Bv. kódex)* is tartalmazza a büntetés-végrehajtásnak azon feladatát, hogy elősegítse az elítélt szabadulását követő visszailleszkedését társadalomba¹¹. Konkrétan megfogalmazza az oktatás támogatását vagy az önképzés fontosságát. Látható, hogy a börtönkörülmények célszerűen és szükségképpen büntető jellegűek, hiszen a feladatuk a büntetés. Fontos ugyanakkor a tanítás is, a társadalmi együttélés alapjainak lefektetése, vagyis annak elősegítése, hogy a fogvatartott a szabadulása után be tudjon illeszkedni a társadalomba. Bár ezeket a feladatokat jogszabály deklarálja, módszertani útmutatást nem ad hozzá, így nehézkessé válik annak teljesítése. Természetesen mindehhez anyagi és személyi feltételeknek is rendelkezésre kell(ene) állnia, amit már az adott börtön fog saját lehetőségeihez mérten megteremteni. Meggyőződésem, hogy pusztán (új) jogszabályok beiktatásával körülményes az ennyire komplex társadalmi probléma megoldása. Mire gondolok?

Az utóbbi idők jogszabályi módosításai egyszerre akartak megfelelni a nemzetközi elvárásoknak és eleget tenni az aktuális büntetőpolitikai céloknak is. Természetesen, pusztán attól, hogy a rendelkezéseket megfeleltetjük a nemzetközi elvárásoknak, nem lesz kevesebb bűnelkövető, nem lesz kevesebb fogvatartott és ugyanúgy a zsúfoltság marad a legsúlyosabb probléma a börtöneinkben. A büntetés-végrehajtás munkáját ugyanis különösen nehezíti az a körülmény, hogy a börtönpopuláció évről-évre, a szigorodó büntetőpolitikának betudhatóan folyamatosan nő: már a tizennyolcezer főt is meghaladta, ami körülbelül hétezer fővel több, mint ahány férőhellyel a magyar büntetés-végrehajtási intézetek rendelkeznek¹². Mi lehet ennek a következménye? A nevelőtisztek a zsúfoltság adta többletfeladataik miatt a reintegrációs tevékenységeket szorítják háttérbe, így az elítéltek abból részesülnek egyre kevésbé, amire a legjobban szükségük lenne: a munkából, az oktatásból vagy a művelődésből. Ebből kifolyólag, ha alkalom is nyílik egy-egy terápiás programra, a fogvatartottak töredéke tud csak részt venni rajta, tehát az elítéltek jelentős hányadának még ennyi sem jut.

Vagyis kijelenthető, hogy az új Bv. kódex hatályba lépésével a probléma nincs megoldva. Emellett, néhány közelmúltbeli jogszabályi módosítás – gondoljunk az előzetes letartóztatás korlátlan tartamára vagy a hajléktalan emberek kriminalizálására – éppen azt mutatja, hogy a jelenlegi büntetőpolitika a vért kívánó szigor elvére épül, kívánatos célnak sokkal inkább a társadalmi konfliktusok kiélezése tűnik, amelyek aztán csak a büntetőjog eszközeivel válnak kezelhetővé.

---

¹¹ 2013. évi CCXL. törvény: 1. § (2) (A), 83. §, 164. §

¹² l.d. 5. hivatkozás

III. Hogyan tovább?

Adottak a börtön embertelen körülményei és ismertek a börtönlét utáni kilátások is – gondolok itt például a munkavállalás vagy a vállalkozás nehézségeire büntetett előélettel. Korinek László egyenesen úgy fogalmaz, hogy ezek szöges ellentétben állnak a büntetés tulajdonképpeni céljával, így minél több időt tölt valaki börtönben, annál távolabb kerül a társadalomtól¹³. Vagyis az idő múlásával csökken a reszocializáció esélye.

Nem szabad azt sem elfelejtenünk, hogy nem minden fogvatartott esetében van értelme a reintegrációs programoknak. Nyilvánvalóan teljesen más a büntetés-végrehajtás célja olyan fogvatartott esetében, aki életfogytig tartó szabadságvesztését tölti az intézményben. Szintén más a börtön feladata olyan elítélttel, aki kisebb súlyú bűncselekmény elkövetéséért került be, és valószínűleg pusztán azért, mert a családjában ezt a mintát látta (a szülők és a távolabbi rokonok is börtönben voltak/vannak). Vannak olyan fogvatartottak is, akiknél kifejezetten a tanítás és a nevelés az elsődleges, a börtön büntető jellege pedig másodlagos lehet: gondoljunk az első bűncselekményt elkövetőkre vagy méginkább a fiatalokúakra. Ugyanakkor, ha a fogvatartottak nem több, mint 20-25%-ánál eredményt lehet elérni, ez azt jelentené, hogy mintegy 4000 bűnelkövető a szabadulás után nem kerül vissza soha az intézménybe. Visszatérve az anyagi terhekre, a 3 600,- Ft/nap költséggel számolva, 4000 elítélt esetében ez napi szinten több, mint 14 millió Ft-ot jelenthetne, ami számomra szintén azt mutatja, hogy a fogvatartottak tanítása megéri a próbálkozást.

A börtön is tisztában van a fentiekben kifejtett problémákkal, és próbál a saját eszközével segíteni. Szükséges azonban, hogy kívülről, így például társadalmi szervezetektől is kapjon segítséget és elengedhetetlen a hatékony utógondozói rendszer működtetése (kiépítése?). Előttünk tehát a kérdés és a kihívás: mit lehet és mit szabad a büntetés-végrehajtásba integrálni és hogyan lehet azokat a jog és a börtön keretein belül szakszerűen és hatékonyan működtetni?

Felhasznált irodalom

BEYLEVELD D.: *Identifying, explaining and predicting deterrence*. in: *The British Journal of Criminology*, Vol. 19, No. 3, 1979. július

CARPENTER A. N.: *Beccaria, Cesare: Classical School*, academia.edu, 2010.

KSH: *Magyarország népességének száma nemek és életkor szerint, éves*, letöltés ideje: 2016.06.08., elérhető: <https://www.ksh.hu/interaktiv/korfak/orszag.html>

---

¹³ KORINEK 2010.

KORINEK L.: *Börtön-kultúra* c. előadás, elhangzott a 2010. október 28-29. között megrendezett *A börtön kultúrája - kultúra a börtönben* c. konferencián a Pécsi Tudományegyetemen

Legfőbb Ügyészség: *Bűnözés és igazságszolgáltatás, 2005-2013*, közzétéve 2014. máj. 10.

Legfőbb Ügyészség: *Tájékoztató a bűnözésről 2008. év*, frissítve 2009. nov. 4.

Legfőbb Ügyészség: *Tájékoztató a bűnözésről 2009. év*, frissítve 2010. szept. 6.

Legfőbb Ügyészség: *Tájékoztató a bűnözésről 2010. év*, frissítve 2011. júl. 28.

Legfőbb Ügyészség: *Tájékoztató a bűnözésről 2011. év*, frissítve 2012. aug. 7.

Legfőbb Ügyészség: *Tájékoztató a bűnözésről 2012. év*, frissítve 2013. szept. 16.

Legfőbb Ügyészség: *Tájékoztató a bűnözésről 2013. év*, frissítve 2016. febr. 24.

Legfőbb Ügyészség: *Tájékoztató a bűnözésről 2014. év*, frissítve 2016. febr. 24.

http://ugyeszseg.hu/?page_id=26569

Lajtár I.: *Büntetés-végrehajtási jog – Jegyzet*. Patrocinium Kft., Budapest, 2011.

Magyar Helsinki Bizottság: A fogvatartás ára. <http://www.helsinki.hu/a-fogvatartas-ara/> (2016.06.17.)

Módos T.: *Büntetés-végrehajtási nevelés*. Rejtjel Kiadó, Budapest, 1998.

Ruzsonyi P.: *A börtönök világáról a Ludovika Szabadegyetemen*. 2014. október <http://uni-nke.hu/hirek/2014/10/31/a-bortonok-vilagarol-a-ludovika-szabadegyetemen> (2015. 05.10.)

***

WE NEED TO DEAL WITH INMATES

Provided that prison is only about punishment and inmates are not offered or taught a pattern for them to be followed, when getting again into a conflict, the former-inmate will not be able to make a decision in line with the social or legal standards. Thus, there is a likelihood of recidivism. As prison is somewhere between offending and re-offending, we shall import something into prison in order to decrease the number of recidivists. Therefore, imprisonment should likewise be about achieving that the inmate voluntarily decides not to follow his previous criminal career. To achieve this, the inmate has to acquire certain skills that help him integrate into the society, get a job and not to feel himself outsider. The task is ahead of us: what kind of programs or events should we import into prisons and how should we apply and operate with them within the framework of law and prison?